

gaar ud af Sagaen ogsaa som Magtfaktorer. Man kan sige, at det er værst for dem eller maaske værst for deres Børn, at de kommer ind paa disse Baner, fordi de selv og deres Klasse rammes deraf, og de giver et uheldigt Eksempel overfor de andre Klasser, men nationaløkonomisk har det ikke noget at betyde.

Men det, som har noget at betyde, er den koncentrerede Magt, som kan nedfældes i saadanne koncentrerede Bedrifter. Og her taler jeg naturligvis ikke om Magt over døde Ting, men om Magt over Mennesker; og det er netop, som en Nationaløkonom har sagt: at det er Ejendommens sande Væsen og egentlige Natur, at den er et Middel til at herske over andre derved, at den sikrer Herredømmet over det menneskelige Arbejde. Nu, ligesom da Privatejendommen først begyndte, er dens Væsen det samme, at være et Middel til at herske over andre; og i dette dens Væsen er der intet forandret, om Ejendommen bestaar i Jord eller i koncentrerede Bedrifter eller i Værdipapirer. Der ligger det centrale i Spørgsmaalet, det er det springende Punkt i Nutiden, ligesom det var det i hin fjerne Fortid, som jeg har omtalt.

Det næste Spørgsmaal bliver, hvem denne Magt er rettet imod. Den er rettet imod Arbejderen og Mellemklassen. Men de første har været saa fornuftige at dække sig, mens Tid var, gennem deres Organisationer. At Fagforeningerne navnlig i nyere Tid bliver brugt meget daarligt, er en Sag for sig; men Fagforeningens Funktion er at tilvejebringe faktisk Ligestilling mellem Parterne ved Arbejdskontraktens Indgaaelse. I første Linie er det Arbejdstid og Arbejds-løn, det gælder; paa disse Punkter gør Organisationerne det muligt for Arbejderne at blive ligestillet med Arbejdsgiverne. Der-til maa naturligvis, sammensat som Livet er under dets Udvikling, ogsaa komme materielle Forhold, Spørgsmaalet om Arbejdsplad-sens Indretning og mange andre Spørgsmaal. Men naar Fagforeningerne flytter herop i Tinget for at faa Statsmagten til Hjælp i deres Stridigheder, naar de optager en fuld-stændig Arbejderpolitik og om denne ikke ved bedre end at genoptage Lavpolitikken fra Lavenes værste Forfaldstider, saa skal og maa det gaa galt, og ved at gaa galt forstaar jeg i denne Forbindelse, at Arbej-derpartiet falder fra hinanden, saa vil der komme Splittelse ind i det, saa vil de Herrer finde dem overfor Grupper, hvoraf nogle er ganske reaktionære og doktrinære, og en anden Yderlighed forlanger at gaa ud og tjene, hvor de vil, og for hvilken Pris de vil.

Alt dette kan jeg naturligvis kun antyde her, hvor mit Emne er de koncentrerede Bedrifter; og overfor dem hævder jeg, at Arbejderne i deres Organisationer, socialistiske eller ikke socialistiske Organi-sationer, har Midlet til effektivt at modsætte sig, at de gribes af den koncentrerede Bedrift, saaledes at de bliver et Stykke Me-kanik i den og ender med at opluges af den, som en Gang den menige Frimand blev oplugt af det koncentrerede Jordbrug. Jeg er ikke alene om denne Opfattelse, jeg har en meget betydelig Arbejderførers Ord for det, nemlig Præsidenten for den største af alle de forenede Staters Arbejderorgani-sationer, „The American Federation of Labor“, S. Gompers, som døde i 1925. Han og andre Førere af Arbejdersammenslut-ninger hævder overfor de tidligere omtalte Kommissioner, at de er i Stand til at lade den fulde Andel af de Besparelser i Produktionsomkostningerne, som Koncentrationen bevirker, og som Arbejderne kan gøre Krav paa, tilflyde disse. De indtager derfor, siger de, ingen fjendtlig Holdning overfor de koncentrerede Bedrifter, de anser dem for uundgaaelige, er snarest tilbøjelige til at foretrække den Driftsform.

Ganske anderledes forholder det sig med Mellemklassen, den maa i stigende Grad ligesom Arbejderklassen give Afkald paa egen Bedrift, og Livet igennem maa den arbejde i koncentrerede Bedrifter. Endnu langt ind i forrige Aarhundrede var Sær-kendet for et Mellemstandsmenneske den økonomiske Uafhængighed. For at høre til Mellemstanden maatte man, hvis man ikke var Embedsmand eller hørte til de saakaldte liberale Erhverv, være Driftsleder eller, hvad der kommer ud paa det samme, have en effektiv Mulighed for at blive det. Politisk ved vi alle, at vi ser dette Krav fra Konstitution til Konstitution, fra Valglov til Valglov. Her i Danmark var Betingelsen for at være Vælger efter den tid-ligere Grundlovs § 30 lige op til 1915, at Borgerne ikke maatte staa i Tjeneste-forhold til private. Der blev gjort en Indskrænkning, som viser, at man dog alligevel begyndte at faa en Anelse om, at man kunde have, om jeg saa maa sige, en politisk Sjæl, selv om man tjente andre; og at der maaske netop kunde være særlig Brug for at anvende denne Sjæl i dette Til-fælde, idet der stod, at hvis man havde egen Husstand, kunde man, til Trods for at man var i privat Tjeneste hos andre, have Valgret. I 1915 blev denne Bestemmelse ophævet, jeg maa sige, det var meget sent.